

Problemàtiques psicosocials del món contemporani

Ana Gálvez Mozo
Francisco Tirado Serrano
Diego Buttigliero
David Gómez Ruiz
Carmen Pérez Sánchez
Elsa Santamaría López

PID_00182147

Material docent de la UOC

Ana Gálvez Mozo**Francisco Tirado Serrano****Diego Buttigliero****David Gómez Ruiz****Carmen Pérez Sánchez****Elsa Santamaría López**

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats per la professora: Ana Gálvez Mozo (2012)

Primera edició: febrer 2012

© Diego Buttigliero, Ana Gálvez Mozo, David Gómez Ruiz, Carmen Pérez Sánchez, Elsa Santamaría López, Francisco Tirado Serrano

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2012

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-1.003-2012

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Introducció

Davant la pregunta "quins elements defineixen el nostre món contemporani?", sens dubte, respondríem: conflictes bèl·lics, problemes ecològics, crisis humanitàries, desenvolupaments tecnocientífics... i una depressió econòmica amb una dimensió global. Efectivament, totes aquestes variables conformen el nostre present immediat, impacten en les nostres vides quotidianes i són dignes d'una anàlisi atenta i detallada. No obstant això, en aquesta assignatura pararem esment només a una d'elles. Concretament a una d'estretament relacionada amb l'últim factor de la llista. Si alguna cosa caracteritza l'actualitat que vivim és la preeminència d'un sistema específic de producció, d'intercanvi de béns i de treball. Ens referim al **capitalisme**.

El capitalisme és el marc en què es desenvolupa la nostra vida econòmica, però és molt més que això. És un sistema que estableix els límits de les formes que despleguem per entendre el món, proporciona símbols i significats per a la nostra vida quotidiana i estableix com ens relacionem entre nosaltres, és a dir, genera les matrius socioculturals que habitem.

En aquestes pàgines pretenem analitzar la relació entre el capitalisme i la nostra vida quotidiana. Descriure en què consisteix aquest sistema, quines transformacions ha experimentat recentment i com les seves variacions canvien la nostra vida més immediata. A aquest conjunt de transformacions el denominem *problemes psicosocials*. Parlem de *problemes* perquè fem referència a elements que no són essències o veritats immutables. Són només dimensions amb un rerefons històric que van tenir, en altres temps, un aspecte i una definició diferents i que, en anys esdevenidors, tornaran a mostrar un contingut diferenciat. I ens referim a *psicosocials* perquè aquests problemes tenen, alhora, un component psicològic, ja que impacten en les persones, canvien les seves maneres de pensar i de veure el món, i un altre de social, és a dir, es constitueixen com a marc en el qual actuem i interaccionem.

L'anàlisi d'aquesta dimensió del món contemporani ens exigeix que, en primer lloc, ens preguntem pel significat de la paraula *capitalisme*. A aquest aspecte està completament dedicat el primer mòdul didàctic. En ell s'hi valoren diferents definicions, es presenten les grans crítiques que ha rebut el sistema i com s'ha adaptat per a sobreviure a aquestes crítiques. El mòdul també analitza les nocions de societat liberal i neoliberal com a correlats culturals de l'auge del capitalisme.

El segon mòdul continua l'anàlisi anterior però centrant-se en l'àmbit específic del treball. Les seves pàgines avaluen com el capitalisme va transformar la nostra realitat laboral i com, al seu torn, aquests canvis impliquen variacions directes i immediates en el món del treball. El mòdul també presenta els canvis personals que patim davant aquestes variacions.

Una de les característiques essencials del sistema capitalista és la seva dimensió global. Pràcticament no hi ha cap espai al planeta que escapi a la seva lògica. Aquesta condició el vincula directament amb el fenomen de la globalització. Per aquesta raó, el tercer mòdul didàctic està dedicat a analitzar el concepte de *globalització* i la seva connexió amb la realitat actual del capitalisme. S'hi descriuen les transformacions que imprimeix la globalització en la producció, el mercat i particularment en el mercat laboral. De la mateixa manera, es revisa la importància de la tecnologia i la informació, i s'assenyalen algunes idees estereotipades i errònies sobre la relació entre globalització i mercat laboral.

El quart mòdul didàctic se centra a analitzar extensament un fenomen que només apareix breument esbossat en els anteriors i que afecta directament les nostres vides laborals. Ens referim a la precarització. Les seves pàgines mostren que la precarietat no sempre es manifesta de manera clara i evident en els diferents àmbits que componen el món del treball, però hi és en tots: en el mercat laboral, en la divisió sexual del treball, en les polítiques d'ocupació i també en les cultures del treball i en les identitats laborals. La visibilitat i invisibilitat de trets precaris en cadascun d'aquests àmbits està vinculada amb la rellevància social i sociològica de la precarietat a cada moment històric i, en el que ens ha tocat viure, la seva rellevància sembla poc qüestionable.

Els dos últims mòduls didàctics, el cinquè i el sisè, presenten la realitat de dos col·lectius especialment afectats pel fenomen de la precarització: dones i joves. En les seves pàgines es descriuen les realitats globals de tots dos col·lectius i la seva situació específica en el context espanyol. S'hi assenyalen els efectes personals que aquesta situació implica per a les persones afectades i algunes iniciatives preses per a pal·liar-los.

El capitalisme és un sistema de relacions de producció. Però, com ja hem esmentat, és una cosa que va més enllà d'aquestes relacions. Constitueix un joc d'idees i de símbols, és un imaginari, un marc cognitiu, cultural i el motor de moltes de les pràctiques de la nostra vida diària. És, en definitiva, la dimensió bàsica que defineix el nostre món contemporani i bona part dels seus problemes. Problemes socioculturals, evidentment, però també psicològics perquè impacten directament sobre les persones i les seves vides. Per tot això ens semblava oportú oferir uns mòduls en què es revisés amb detall totes aquestes qüestions, s'adquirís una certa consciència crítica i es dimensionés en la seva justa mesura el paper que aquesta entitat abstracta i, al mateix temps, concreta denominada *capitalisme* té en el nostre dia a dia.

Objectius

1. Conèixer el significat de la paraula *capitalisme*, les seves principals definicions i transformacions històriques.
2. Adquirir consciència crítica de la relació que el sistema capitalista estableix amb el món laboral i conèixer els seus principals efectes sobre les persones.
3. Identificar els problemes laborals que pateixen col·lectius com el de les dones o els joves.

Continguts

Mòdul didàctic 1

La nova realitat del capitalisme

Francisco Tirado Serrano i Ana Gálvez Mozo

1. Què és el capitalisme?
2. El capitalisme i les seves crítiques
3. Crisi i renovació del capitalisme
4. Societats liberals i neoliberals
5. El ciutadà de les societats neoliberals
6. És possible un capitalisme social?

Mòdul didàctic 2

El capitalisme i el món del treball

Ana Gálvez Mozo i Francisco Tirado Serrano

1. La nova realitat del món del treball
2. La transformació de les institucions de protecció en l'àmbit laboral
3. Efectes psicosocials de la nova realitat del treball
4. El retorn de la crítica del món del treball

Mòdul didàctic 3

Globalització i mercat laboral

Diego Buttigliero

1. Què és la globalització? Quatre criteris definitoris
2. Globalització o globalitzacions?
3. La transformació de l'economia
4. La globalització econòmica i el seu context

Mòdul didàctic 4

Precarització i mercat laboral

Elsa Santamaría López i David Gómez Ruiz

1. Evolució i processos de precarització de l'ocupació en el mercat laboral espanyol
2. Dimensions de precarietat en l'ocupació: com identificar una ocupació precària?
3. Precarietat i desocupació: processos d'exclusió en el mercat laboral
4. La gestió política de la precarietat i la desocupació

Mòdul didàctic 5

Dona i mercat laboral

Carmen Pérez Sánchez

1. Què és el treball? El treball com a font de les desigualtats de gènere
2. Evolució i situació actual de la dona en el mercat de treball
3. Divisió sexual del temps de treball
4. Del treball reproductiu al treball de cura

5. La conciliació de la vida laboral i familiar

Mòdul didàctic 6

Joves i mercat laboral

Elsa Santamaría López

1. L'ocupació juvenil: als marges del mercat de treball
2. Joves en el mercat laboral: una realitat desigual
3. Trajectòries d'inserció laboral: la fragmentació de les biografies laborals
4. Efectes d'una socialització en l'ocupació precària: la precarietat com a referent identitari

